

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 6.

Tisdagen den 26 januari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 49, angående täckande av medelsbehovet för viss omläggning av tiden för utbetalning av avlöning till beställningshavare vid armén och flygvapnet;

nr 50, angående bestridande av kostnaderna för kaptenen i Livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz' inbeordrande till tjänstgöring vid försvarsväsendet;

nr 52, angående täckande av vissa av marinförvaltningen förskottrade kostnader för en expedition år 1926 med Stockholms stad tillhöriga »Isbrytaren II»;

nr 54, med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.;

nr 55, med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.;

nr 51, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Jönköping m. m.;

nr 53, angående försäljning av vissa telegrafverket tillhöriga byggnader och tomter;

nr 57, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 58, angående försäljning av järnvägen Vimmerby—Hällefors m. m.; och

nr 59, angående anskaffande av nya maskiner för mynt- och justeringsverkets räkning.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig de å kammarens bord vilande motionerna; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 292 av herr *Mårtensson m. fl.*;

nr 293 av herr *Wallén*;

nr 294 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;

nr 295 av herr *Arnemark*; och

nr 296 av herr *Flyg m. fl.*;

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 6.

till statsutskottet motionerna:

- nr 297 av herr *Sandberg*;
- nr 298 av herr *Sandberg m. fl.*;
- nr 299 av herr *Hage m. fl.*;
- nr 300 av herr *Tengström m. fl.*;
- nr 301 av herr *Tengström*;
- nr 302 av herrar *Tengström* och *Osberg*;
- nr 303 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*;
- nr 304 av herr *Kilbom*; och
- nr 305 av herr *Bergvall* och fröken *Hennings*;

till jordbruksutskottet motionen nr 306 av herr *Wallén m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

- nr 307 av herr *Andersson i Igelboda m. fl.*;
- nr 308 av herr *Ericsson i Sörsjön m. fl.*;
- nr 309 av herr *Werner i Höjen m. fl.*;
- nr 310 och 311 av herr *Törnkvist*;
- nr 312 av fröken *Andersson m. fl.*;
- nr 313 av herr *Cruse m. fl.*;
- nr 314 av herr *Lundell m. fl.*;
- nr 315 av herr *Holmbäck*;
- nr 316 av herr *Hagberg i Luleå m. fl.*;
- nr 317 av herr *Lindmark*;
- nr 318 av herr *Sandström*;
- nr 319 av herr *Hage*;
- nr 320 av herr *Dahlbäck m. fl.*;
- nr 321 av herr *Arne mark m. fl.*;
- nr 322 av herr *Flyg m. fl.*;
- nr 323 av herr *Andersson i Grimbo m. fl.*;
- nr 324 av herr *Lithander m. fl.*;
- nr 325 och 326 av herr *Lindén*; och
- nr 327 av herr *Hellberg m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

- nr 328 av herr *Hagberg i Malmö*;
- nr 329 av herr *Närlinge m. fl.*;
- nr 330 av herr *Cruse*;
- nr 331 och 332 av herr *Hagberg i Luleå m. fl.*; och
- nr 333 av herr *Johansson i Öckerö*;

till bankoutskottet motionerna:

- nr 334 av herr andre vice talmannen *Magnusson*;
- nr 335 av herrar *von Seth* och *Arne mark*;
- nr 336 av herr *Hagberg i Malmö*;
- nr 337 av herr *Cruse*;
- nr 338 av herrar *Lövgren* och *Hage*;
- nr 339 av herrar *Ericsson i Sörsjön* och *Andersson i Ovanmyra*; och
- nr 340 av fru *Nordgren m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

- nr 341—346 av herr *Senander m. fl.*;
- nr 347—350 av herr *Bagge m. fl.*;
- nr 351 av herr *Olsson i Stockholm m. fl.*;
- nr 352 av herrar *Holmbäck* och *Dahlbäck*;

- nr 353 av herr *Sandström m. fl.*; och
nr 354 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*;
till statsutskottet motionen nr 355 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*;
till behandling av lagutskott motionerna:
nr 356 av herr *Gustafsson* i Lekåsa *m. fl.*;
nr 357 av herrar *Persson* i Undersvik och *Nyblom*;
nr 358 av herr *Hage*; och
nr 359 av herr *Wallén m. fl.*;
till jordbruksutskottet motionerna:
nr 360 av herr *Gustafsson* i Lekåsa;
nr 361 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*;
nr 362 av herr *Sandberg*;
nr 363 av herrar *Olsson* i Rödningsberg och *Hedlund*;
nr 364—366 av herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*;
nr 367 av herrar *Osberg* och *Sandberg*; och
nr 368 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;
till statsutskottet motionen nr 369 av herr *Kilbom*;
till jordbruksutskottet motionerna:
nr 370 och 371 av herr *Lövgren m. fl.*;
nr 372 och 373 av herr *Senander m. fl.*;
nr 374 av herr *Lundqvist m. fl.*;
nr 375 av herrar andre vice talmannen *Magnusson* och *Larsson* i Hede;
nr 376 av herr *Bagge m. fl.*;
nr 377 av herr *Nolin m. fl.*; och
nr 378 av herr *Larsson* i Hede;
till tillfälligt utskott motionen nr 379 av herr *Lindén*;
till konstitutionsutskottet motionen nr 380 av herr *Dahlbäck*;
till statsutskottet motionen nr 381 av herr *Lundqvist m. fl.*;
till tillfälligt utskott motionen nr 382 av herr *Hammarlund*;
till behandling av lagutskott motionen nr 383 av herr *Pettersson* i Rosta
m. fl.;
till tillfälligt utskott motionen nr 384 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
till statsutskottet motionen nr 385 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
till tillfälligt utskott motionerna:
nr 386 och 387 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
nr 388 av herr *Werner* i Höjen *m. fl.*;
nr 389 av herr *Lindberg* i Umeå; och
nr 390 av herr *Sandberg m. fl.*;
till statsutskottet motionen nr 391 av herr *Johansson* i Tväråselet *m. fl.*;
till tillfälligt utskott motionerna:
nr 392 av herr *Hage*; och
nr 393 av herr *Olsson* i Staxäng; samt
till statsutskottet motionen nr 394 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

§ 4.

Slutligen föredrogs herr *Spångbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr stats-

ministern få framställa spörsmål angående eventuellt svenskt inskridande i anledning av verkställda avrättningar av och pågående process mot politiskt oliktankande i Sovjetunionen.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till berörda anhållan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår herr Spångbergs ifrågavarande anhållan att få framställa spörsmål till hans excellens herr statsministern, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda anhållan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 34 ja och 49 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit herr Spångbergs förevarande anhållan.

§ 5.

Herr *Persson* i Tidaholm avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 395, bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § och 6 § 1 mom. lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara

dels herr von Seths interpellation angående svenska medborgares deltagande såsom frivilliga i det spanska inbördeskriget m. m.;

dels ock herr Flygs interpellation angående pakten om nonintervention i det spanska inbördeskriget m. m.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Munkaljungby	under 7 dagar fr. o. m. den 27 jan.,	
» <i>Weijne</i>	» 6 » » » 27 »	
» <i>Jacobson</i>	» 8 » » » 30 »	
» <i>Wolgast</i>	» 5 » » » 1 febr.,	
» <i>Sundberg</i>	» 5 » » » 29 jan.,	
» <i>Janson</i> i Frändesta	» 5 » » » 28 »	
» <i>Senander</i>	» 2 » » » 28 »	
» <i>Johanson</i> i Huskvarna	» 6 » » » 26 »	och
» <i>Eriksson</i> i Sandby	» 6 » » » 27 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 3 nästkommande februari företaga val dels av tjugufyra valmän att, jämte ett lika antal valmän från första kammaren, utse revisorer och revisorssuppleanter vid riksbankens avdelningskontor i orterna, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen.

§ 2.

I enlighet med därom den 19 i denna månad fattat beslut skulle nu företagas val av tio ledamöter och tio suppleanter i vart och ett av de fem tillfälliga utskott kammaren beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i första tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 127 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Hoppe*,
 » *Kyling*,
 » *Persson* i Vinberg,
 » *Wolgast*,
 » *Gustafsson* i Bogla,
 » *Eriksson* i Frägsta,
 » *Larsson* i Östersund,
 fröken *Hennings*,

herr *Hult* och
» *Malmberg*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 3.

Härefter företogs val av ledamöter i andra tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 105 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Nilsson* i Kristinehamn,

» *Silfverbrand*,

» *Söderdahl*,

» *Persson* i Norrby,

» *Lindholm*,

» *Kyling*,

fru *Alvén*,

herr *Nilsson* i Eskilstuna,

» *Näsström* och

» *Janson* i Frändesta.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 4.

Vidare företogs val av ledamöter i tredje tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 87 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Lindén*,

» *Nolin*,

» *Åkerström*,

» *Andersson* i Vigelsbo,

» *Viklund*,

» *Magnusson* i Tumhult,

» *Lindahl*,

» *Tengström*,

» *Larsson* i Mörlanda och

» *Johansson* i Norrfors.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 5.

Vid nu anställt val av ledamöter i fjärde tillfälliga utskottet avlämnades 91 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Mäler*,

» *Eriksson* i Frägsta,

» *Larsson* i Julita,

» *Johansson* i Mysinge,

» *Johansson* i Öckerö,

» *Janson* i Frändesta,

fru *Björck*,

herr *Annér*,
 » *Jacobson* och
 » *Andersson* i Torngård.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 6.

Härpå företogs val av ledamöter i femte tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 68 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Ekdahl*,
 » *Silfverbrand*,
 » *Nilsson* i Landskrona,
 » *Wallén*,
 » *Sundberg*,
 » *Magnusson* i Tumhult,
 » *Andersson* i Mölndal,
 » *Bäckström*,
 » *Ericsson* i Kinna och
 » *Pettersson* i Norregård.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 7.

Anställdes val av suppleanter i första tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 66 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Erlander*,
 » *Larsson* i Hede,
 fru *Gustafson*,
 herr *Johansson* i Mysinge,
 » *Norén*,
 » *Hellberg*,
 » *Holm*,
 » *Nilsson* i Eskilstuna,
 » *Hermansson* och
 » *Nolin*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 8.

Härefter företogs val av suppleanter i andra tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 61 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Cruse*,
 » *Hansson* i Vännäsby,
 » *Hansson* i Örebro,
 » *Wolgast*,
 » *Eriksson* i Sandby,

herr *Sjögren*,
 » *Persson* i Undersvik,
 fröken *Hennings*,
 herr *Andersson* i Surahammar och
 » *Henriksson*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 9.

Vidare företogs val av suppleanter i tredje tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 58 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Lindberg* i Stockholm,
 » *Thorell*,
 » *Andersson* i Munkaljungby,
 » *Pettersson* i Norregård,
 » *Nilsson* i Göteborg,
 » *Hagberg* i Malmö,
 » *Sundström* i Skövde,
 » *Annér*,
 » *Wallentheim* och
 » *Lundberg*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 10.

Vid nu anställt val av suppleanter i fjärde tillfälliga utskottet avlämnades 48 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Landgren*,
 » *von Seth*,
 » *Falk*,
 » *Andersson* i Vigelsbo,
 » *Frankenberg*,
 fröken *Andersson*,
 herr *Jonsson* i Haverö,
 » *Bäckström*,
 » *Sundström* i Vikmanshyttan och
 » *Johansson* i Norrfors.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 11.

Slutligen anställdes val av suppleanter i femte tillfälliga utskottet.

Därvid avlämnades 55 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Fält*,
 » *Lundell*,
 » *Johansson* i Djursnäs,
 » *Andersson* i Torngård,

herr *Gustafson* i Dädesjö,
 » *Arne*mark,
 fru *Johansson*,
 herr *Malmberg*,
 » *Johansson* i Kalmar och
 » *Getzelius*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 2—11 här ovan omnämnda valen.

§ 13.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 35, med förslag till lag om verkställighet av bötesstraff, m. m.; och
 nr 36, med förslag till förordning om upphävande av 46 § 3 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, t. f. chefen för utrikesdepartementet, herr statsrådet *Westman*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr von Seth i en interpellation riktat följande frågor till chefen för justitiedepartementet.

*Svar å
interpellation.*

1) Anser herr statsrådet, att det står i överensstämmelse med vårt lands intressen, att svenska medborgare tillåtas gå ut som frivilliga i spanska inbördeskriget?

2) Om så icke är fallet, överväger herr statsrådet att för pågående riksdag framlägga förslag till lag in casu till hinder häremot?

3) Anser herr statsrådet önskvärt, att staten vidtager åtgärder i syfte att skapa betryggande kontroll över, att Spanieninsamlingarnas medel i enlighet med non-interventionsprincipen endast gå till uppgivna humanitära ändamål?

Vidare har herr Flyg i en annan interpellation framställt följande frågor till ministern för utrikes ärendena.

1) Har ers excellens för avsikt att föreslå regeringen att till non-interventionskommittén i London meddela såsom svenska regeringens uppfattning, att non-interventionspaktens existens och värde är betingat av att samtliga makter respektera densamma, samt föreslå, att åtgärder för kontrollen av ett dylikt respekterande snarast vidtagas?

2) Har under den tid det spanska inbördeskriget pågått licenser för export av vapen till Tyskland, Italien eller Portugal utfärdats?

3) Anser ers excellens det riktigt, att ett generellt vapenexportförbud utfärdas, samt kan ett beslut av dylik art förväntas?

4) Ämnar regeringen förelägga riksdagen något förslag om anslag, avsett såsom ett statens bidrag till en svensk humanitär hjälpaktion för det spanska inbördeskrigets offer — förmedlat exempelvis genom svenska röda korset?

Då jag under utrikesministerns vistelse i Genève för deltagande i Nationernas förbunds råds nu pågående möte handhar hans ämbete och då bägge inter-

Svar å interpellation. (Forts.)

pellationerna beröra det spanska inbördeskrigets återverkningar på svenska förhållanden, skall jag tillåta mig att nu i ett sammanhang besvara nämnda frågor.

Det är för alla välbekant, att det inbördeskrig, som utbrutit i Spanien, inneburit och alltjämt innebär en ökad spänning i det utrikespolitiska läget i Europa.

Av stater, som önska bevara freden åt Europas folk, hava så gott som från inbördeskrigets början gjorts ivriga ansträngningar för att åstadkomma en europeisk samverkan i detta syfte. Man har härvid gått fram på två vägar. Den ena har fört fram till vad man skulle kunna beteckna som en på grund av denna kris tillskapad fredskonferens mellan praktiskt taget alla de europeiska makterna i London. Den andra vägen har man följt genom att inleda direkta förhandlingar mellan de särskilt intresserade makterna.

Till en början nåddes det resultatet, att de europeiska staterna — utom Schweiz, som åberopade sin garanterade neutralitet — biträdde en överenskommelse, varigenom de förbundo sig att förbjuda *direkt eller indirekt utförsel*, återutförsel och transitering till Spanien, de spanska besittningarna och zonen i Marocko av *vapen, ammunition och krigsmateriel* ävensom luftfartyg, monterade eller i delar, och krigsfartyg.

Sverige anslöt sig den 20 augusti till denna överenskommelse efter samråd med de övriga nordiska staterna. Redan från den 11 augusti hade emellertid den svenska regeringen börjat handla, som om avtalet varit bindande.

För övervakning av denna överenskommelses tillämpning är sedan den 9 september i London samlad en s. k. non-interventionskommitté, vari samtliga Europas stater — utom Schweiz och Spanien — äro företrädde. Denna kommitté har även behandlat frågor rörande andra slag av intervention såsom ut-sändande av frivilliga, finansiell hjälp o. s. v. Kommittén har tillsatt en underkommitté, bestående av representanter för Belgien, Frankrike, Italien, Portugal, Sovjetunionen, Storbritannien, Sverige, Tjeckoslovakien och Tyskland.

Vid sidan härav har, på sätt som jag nyss nämnde, även den direkta förhandlingens väg blivit beträdd. Så hava först England och Frankrike gemensamt och sedan England ensamt inlett förhandlingar med bl. a. Italien, Sovjetunionen och Tyskland. Jämväl i detta fall har syftet varit att komma till samförstånd om non-interventionspolitikens omfattning och om kontrollen över dess efterlevnad.

Kort efter non-interventionskommitténs bildande framfördes inför densamma klagomål rörande överträdelser av det ingångna avtalet. Med anledning härav utarbetades av kommittén vittomfattande planer för en internationell övervakningsorganisation. Den svenska regeringen gav sin principiella anslutning till dessa förslag och förklarade sig beredd att vända sig till riksdagen med begäran om de anslag, som fordrades för att bestrida Sveriges andel i de mycket stora kostnaderna.

Först i början av december 1936 beslöt kommittén att göra framställning till regeringarna i syfte att ernå deras medverkan till att överenskommelsen skulle utvidgas till att omfatta förbud mot *rekrytering* för inbördeskriget i Spanien.

Svenska regeringen förklarade, att den ansåg det vara angeläget, att den tillströmning av volontärkontingenter till båda parterna, som hotade att stegra den internationella spänningen, bringades att upphöra. I Sverige gällde emellertid förbud mot värvning utan regeringens tillstånd, vilket icke vore att på-räkna. Myndigheterna övervakade lagens efterlevnad och hade ej iakttagit sådana företeelser, som kunde påkalla särskilda åtgärder från regeringens sida. Regeringen skulle emellertid ägna saken fortsatt uppmärksamhet och eventuellt vidtaga särskilda åtgärder.

Svar å interpellation. (Forts.)

I enlighet med denna sin hållning har regeringen genom myndigheterna allt intill denna dag inhämtat underrättelser, i vad mån rekrytering för deltagande i spanska inbördeskriget kunde iakttagas i Sverige.

Det ligger i sakens natur, att det måste vara synnerligen svårt att i en sådan angelägenhet erhålla verkligt säkra uppgifter, men det synes obestriddligt, att om rekrytering från Sverige för inbördeskriget i Spanien förekommit, har detta skett endast i relativt ringa omfattning. Bland de upplysningar, som lämnats mig, vill jag här nämna att, enligt vad som konstaterats vid överståthållarämbetets passbyrå, under tiden 9—31 december 1936 pass uttogos av cirka 80 personer, om vilka det kunde misstänkas, att de hade för avsikt att resa till Spanien för att där taga värvning som soldater. För den gångna delen av januari är motsvarande siffra endast 7, vilket synes tyda på att intresset för resor till Spanien uti ifrågavarande syfte under den senaste tiden minskat. Förutom svenska undersåtar torde även ett mindre antal politiska flyktingar från andra länder, vilka uppehållit sig här, hava lämnat Sverige för att taga värvning i Spanien.

Någon bevisning för att värvning stridande mot strafflagens bestämmelser här skulle bedrivits föreligger icke.

De tillmötesgående svar, som ingått på den brittiska regeringens senaste framställning, bl. a. från Berlin och Rom, samt den lagstiftning, som på sina håll, t. ex. i England och Frankrike, redan föreligger, synas innebära framgångar för de ansträngningar, som göras att ernå en utvidgning av non-interventionspolitiken till att innehålla förbud icke blott mot värvning i de olika länderna utan även mot frivilligas resa till Spanien för att där taga anställning i stridsstyrkorna.

Som redan framgår av det svar till non-interventionskommittén, som jag nyss återgav, är regeringen beredd att, därest dess medverkan i non-interventionspolitiken så skulle påkalla, förelägga riksdagen förslag om mera vittgående åtgärder för förhindrande av *rekrytering* i Sverige och *frivilligas avresa* härifrån till Spanien.

Som förut antytts, har inom non-interventionskommittén jämväl behandlats förslag om gemensamma bestämmelser rörande olika slag av *finansiell hjälp* till parterna i Spanien, däri inbegripet insamlingar. Beträffande detta frågekomplex, som givetvis och speciellt ur kontrollsynpunkt är av ytterst invecklad natur, befinner sig kommitténs arbete på ett mera preliminärt stadium, och svenska regeringen har icke tagit ställning till frågan, huruvida någon kontroll på detta område här skulle erfordras eller lämpligen kunna införas. Vad särskilt angår insamlingar, innebära förarbetena inom kommittén naturligt nog ett fastslående i princip av att sådana för rent *humanitära syften* böra tillåtas.

Veterligen har under inbördeskriget här i Sverige ordnats tre insamlingar under hänvändelse till en större allmänhet, nämligen dels av Landssekreterariatet, dels av Svenska Hjälpkommittén för Spanien, dels av Kvinnokommittén för Spaniens barn.

I det nyligen utfärdade uppropet beträffande sistnämnda insamling framhålles, att aktionen avser att genom H. K. H. Prins Carls förmedling stödja den hjälp till de spanska barnen, som lämnas av internationella Röda Korset och internationella Rädda Barnen. Jag tror, att alla här känna sig förvissade om att den sålunda angivna planen borgar för att inkommande medel på ett opartiskt och effektivt sätt skola bliva använda för ett erkänt behjärtansvärt och humanitärt syfte.

I fråga om den aktion, som igångsatts av Svenska Hjälpkommittén för Spanien, framgår av det i oktober utfärdade uppropet, att insamlade medel skulle

Svar å interpellation. (Forts.)

användas för inköp av kläder, vissa matvaror, medicin och liknande ändamål till den nödlidande befolkningen; eventuellt överskott komme att sändas till Internationella Solidaritetsfonden för hjälp åt spanska folket.

Jag har varit i tillfälle att taga del av en redogörelse för resultatet av denna insamling, utvisande att 330,700 kronor hittills ingått och att medlen använts eller avses att användas i enlighet med vad som i uppropet angivits.

I ett i dagarna utfärdat upprop har hjälpkommittén vidare uppmanat till insamling av medel för att utrusta och installera ett särskilt fältsjukhus bakom regeringens arméns front med allt vad därtill hörer av medicinsk och kirurgisk utrustning.

I Landssekreterariatets i slutet av oktober till fackföreningar och verkstadsklubbar riktade cirkulär uppmanades dessa, under åberopande av att den spanska civilbefolkningen genom inbördeskriget vore hemfallen åt svält och lede brist på kläder och medikamenter, att insamla medel och bevilja anslag för stöd åt det spanska inbördeskrigets offer på de regeringstrognas sida. Medlen komme att genom Landssekreterariatet överlämnas till den Internationella Solidaritetsfondens Spanien-insamling, samma organisation, som, enligt vad jag nyss nämnde, skulle erhålla och erhållit viss del av de medel, som insamlats av Svenska Hjälpkommittén för Spanien.

Dessa medel överföras alltså i första hand till Frankrike, där nyssnämnda internationella organisation har sitt säte, och i fråga om kontrollen över deras användande vill jag då blott erinra om att nämnda lands regering från början var en av initiativtagarna till non-interventionspolitiken och fortfarande är en av de ivrigaste förkämparna för denna politikens effektivisering.

Genom den redogörelse, som nu lämnats, torde såväl herr von Seths interpellation som också första frågan i herr Flygs interpellation få anses besvarad.

Med anledning av herr Flygs andra och tredje fråga ber jag få erinra om att i Sverige gäller *generellt förbud för export av vapen, ammunition och krigsmateriel*, däri inbegripet krigsfartyg, ävensom både militära och civila luftfartyg, och att undantag därifrån erfordra Kungl. Maj:ts beslut. Regeringen har alltså utan utfärdande av någon ny bestämmelse i detta hänseende kunnat, som förut nämnts, ansluta sig till den gällande non-interventionsöverenskommelsen och har givetvis i fråga om licensgivningen strängt ställt sig till efter rättelse överenskommelsen och de inom kommittén i London utformade principerna. Regeringen följer dessutom som bekant, alldeles oavsett non-interventionsöverenskommelsen, den i 1925 års vapenhandelskonvention angivna huvudregeln att, då det gäller materiel avsedd för krigsbruk, medgiva export endast till regeringar, alltså ej till enskilda personer och företag, och nämnda överenskommelse innebär ej, att vi skulle upphöra att ge licens för legitim utförsel till, exempelvis våra nordiska grannländers, regeringar.

Med anledning av herr Flygs fråga nr 2 vill jag härtill endast foga den upplysningen, att någon licens för sändningar av vapen till Tyskland, Italien eller Portugal varken begärts eller beviljats sedan det spanska inbördeskrigets början.

Herr Flyg har icke begärt upplysning rörande export av sprängämnen till dessa länder. För att förebygga varje missförstånd rörande innebörden av mitt svar vill jag emellertid meddela, att på vanligt sätt tre partier olika sprängämnen under senare hälften av år 1936 exporterats till Portugal. Av dessa levererades två till portugisiska regeringen och det tredje, som bestod av ett sprängämne, avpassat för vissa civila ändamål, till ett enskilt företag.

Vad slutligen angår herr Flygs fjärde och sista fråga vill jag erinra om att förslaget om en *internationell humanitär hjälpaktion* i Spanien berördes vid

Svar å interpellation. (Forts.)

Nationernas förbunds råds sammanträde i december, varvid rådet förklarade en dylik aktion önskvärd. Skulle en dylik plan kunna realiseras, är regeringen beredd att taga i övertygande Sveriges medverkan.

Till denna redogörelse tillåter jag mig föga några uttalanden av mera allmän läggning.

För min del är jag övertygad om att hela vårt folk är enigt i den önskan, att det spanska folket skall utgå ur den kris, varav det nu hemsökes, utan att förlora sin självbestämmningsrätt genom att råka i beroende av någon främmande stat. Hela Spaniens historia ger också stöd åt den förvisningen, att denna önskan skall gå i uppfyllelse. Detta lands historia visar nämligen, att alla försök av främmande stater att inblanda sig i landets inre angelägenheter hos det spanska folket framkallat ett i längden öövertvinnligt motstånd. Utan tvivel verka dessa historiska erfarenheter avhållande och avskräckande.

Det ligger på ett helt annat plan, att hos människor i hela världen händelserna i Spanien utlösa livliga känslor av sympati eller avsky. Detta kan icke förhindras och icke klandras. Men en skarp gräns måste alltid dragas mellan känslan och våldet. Det måste utan tvekan anses vara stridande mot folkens självbestämmningsrätt, om man med våld ingriper utifrån för att påtvinga ett folk en annan författning än den som framgår ur folkets egna inhemska förutsättningar. Lugn och trevnad kunna icke råda i ett land, om dess författning kännes som en främmande klädnad påförd folket. En fri författning av bestående värde kan hos ett folk framkomma endast som en följd av en utveckling av dess egen politiska kraft. Det är för mig självklart, att vårt folk, som sedan århundraden i blodet har en övertygelse om den inre frihetens och den lagbundna ordningens nödvändighet och välsignelse för ett folk, livligt tillönskar det spanska folket lyckan att nå fram till det mål, som hos oss blivit en verklighet.

Men av vad jag sagt framgår, att man samtidigt i vårt land har all anledning att anse, att den non-interventionspolitik, för vilken framför andra västmakterna arbeta, är principiellt riktig.

Utän tvivel är den åsikten grundad, att en intervention skulle göra striden i Spanien mera förödande, mera förbittrad, mera långvarig.

En helt annan sak är, att man söker mildra de lidanden, som de inbördes striderna medföra för Spaniens folk, och att man härvid i främsta rummet sätter in sina ansträngningar på att hjälpa de sårade och nödlidande kvinnor och barn.

Man kallar en sådan hjälpverksamhet humanitär, och däri ligger, att den bör utövas ur rent mänsklig synpunkt, alltså oberoende av den hjälpbehövandes ras, religion eller politiska partiställning. Endast om den utövas på detta storsinta sätt med fränseende av egna sympatier i frågor om ras, religion eller politik, är denna hjälpverksamhet i sann mening humanitär. Men även om den icke höjer sig till detta ideal utan färgas av mera personliga synpunkter, bär den dock vittnesbörd om en — låt vara begränsad — barmhärdighet och kan icke förkastas.

Härpå yttrade:

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag ber att först få till herr justitieministern framföra ett uppriktigt tack för det utförliga och även snabba svar, som avgivits på den interpellation, jag här med kammarens tillstånd har framställt. Jag uttalar den övertygelsen, att det är av stor betydelse, att denna deklARATION, som vi nysst ha lyssnat till, har avgivits inför riksdagens offentlighet.

Emot den redogörelse som herr justitieministern har lämnat rörande makternas åtgärder inför den spanska konflikten och i samband med dess utveck-

Svar å interpellation. (Forts.)

ling har jag ingen invändning att göra. Invändningarna komma först på ett annat avsnitt, som jag senare skall be att få komma till. Först skulle jag vilja säga, att vad vi här måste uttala ett kraftigt beklagande av är, att vi i dag befinna oss i ett tillstånd i världen, där en handling sådan som den, vilken begåtts av general Franco m. fl. av det spanska militärväsendets högre officerare mot landets författningsenligt tillkomna lagliga regering, kunnat företagas, inspirerad och senare även understödd på olika sätt av främmande makters regeringar, representerande system, som under de sista åren obestriddligen ha drivit en krigsaktivistisk politik. Vad som även måste beklagas är, att under sådana förhållanden en regering av den karaktär, det här är fråga om, icke från början kunnat få något annat understöd än den s. k. noninterventionspolitiken, vilken faktiskt från början av dess tillämpande och under konfliktens senare utveckling har varit mera ett stöd för den angripande parten än till gagn för den angripna. Man kan beklaga, vilket har skett, och man kan fördöma, vilket också har skett, den inställning, som de s. k. västmakterna ha kommit till beträffande den spanska konflikten. Man kan beklaga det initiativ, som tagits från den franska regeringens sida. Men jag vill för mitt vidkommande klart hava sagt ifrån, att jag är övertygad om att när den franska regeringen tog ståndpunkt till frågan på sätt som skedde genom det initiativ den tog, och när Sovjetunionens regering anslöt sig till denna ståndpunkt, så förelåg helt visst för dem, som då handlade, tillräckligt starka och bärande motiv för att de skulle anse, att deras ståndpunktstagande var riktigt. Jag anser för mitt vidkommande, att detta måste vara utslagsgivande. Och jag deklarerar utan tvekan, att jag icke anser mig kapabel att här göra någon anmärkning eller försöka mästra.

Jag vill ytterligare hava sagt ifrån, att jag icke delar den uppfattning, som under det spanska dramats utveckling kommit fram i den svenska pressen och även på annat sätt, att Sverige bort intaga en annan position: »Kriget är ju oundvikligt, och demokratiens krig bör komma nu, ju förr ju hellre; annars blir det för sent.» Jag har den bestämda uppfattningen, att en dylik argumentation icke grundar sig på ett noggrant och allvarligt genomtänkande av det allvarliga spörsmål, som ett kommande modernt krig av världskrigs natur skulle komma att innebära. Vad vi fått veta genom skildringar ifrån Spanien säger oss icke allt; det säger oss icke vad som är det värsta i detta avseende. Man har medvetet underlåtit att använda sig av gasvapnet där nere; man har icke velat i denna mindre omfattande strid blotta, vilka resurser man på detta område för närvarande besitter. Jag anser därför, att en sådan argumentation — och det är lämpligt att säga detta i förevarande sammanhang — icke är allvarligt övertänkt utan fastmer utan överdrift kan betecknas såsom politiskt lättsinne.

Jag hävdar vidare — jag har sagt det här liksom jag tidigare framfört det — att det farliga för fascismen och nationalsocialismen, de former av diktatur, som vi här se såsom aktivt medverkande part i det spanska dramat, det är freden. Om ett den s. k. demokratiens krig veta vi ytterst litet. Jag tror, vi skola vara medvetna om att frågan om de demokratiska makternas sammanhållning i ett sådant krig är ytterst diskutabel.

Därmed går jag över till att säga några ord om Sveriges position. Jag anser, att den svenska regeringen icke har kunnat bedriva en separat politik. Även om min sympati helt och fullt är på den spanska lagliga regeringens sida, på det spanska folkets sida, i den förtvivlade kamp, som där nere pågår, så hävdar jag, att man icke med utgångspunkt därifrån kan ställa sig bakom krav, som gå därpå ut, att Sverige ensamt såsom ett demokratiskt land skulle

Svar å interpellation. (Forts.)

intaga en annan position än den, som övriga makter intaga, och föra en separat politik exempelvis genom beviljande av vapenlicenser eller genom annan form av aktivt understöd. När denna linje framföres från dess representanter, vare sig den framlägges offentligt i pressen eller vid uppvaktingar hos regeringen, bör man deklarerera, att man är beredd att taga de fulla konsekvenserna av ett dylikt kravs uppställande och icke komma med talet att det icke är någon risk.

Denna min ståndpunkt, som jag hoppas, att jag här givit klart uttryck för, innebär alls icke, att jag kan vara tillfredsställd med justitieminister Westmans svar på min första fråga, den som gäller, huruvida regeringen avser att till noninterventionskommittén i London meddela såsom den svenska regeringens uppfattning, att noninterventionspolitikens existens och värde äro betingade av samtliga maktors respekterande därav, samt föreslå, att åtgärder i kontrollerande syfte snarast vidtagas. Jag menar, att vad som här sades i det svar, som vi nyss lyssnade till, icke är tillräckligt. Just såsom representerande ett demokratiskt land, där helt nyligen det stora flertalet av arbetarklassen, småfolket, satt sin prägel på ett riksdagsmannaval, har den svenska regeringen mycket väl kunnat understryka och hävda som sin uppfattning, att värdet och därmed även existensen av ett dylikt avtal, som det här är fråga om, är helt beroende därav, att det respekteras av samtliga undertecknande makter, och att kontrollen av avtalets respekterande utgör en av dess livsbetingelser, utgör en åtgärd, som snarast måste genomföras.

Beträffande den andra frågans besvarande har jag ingen invändning att göra. Jag noterar med tillfredsställelse, att de påståenden, som under de sista månaderna cirkulerat, att svenska vapen skulle exporterats till de av mig nämnda länderna, icke är med sanningen överensstämmande. Men samtidigt måste jag kraftigt understryka, att vad som här har upplysts, nämligen att sprängämnen exporterats i tre olika poster till Portugal, två poster med den portugisiska regeringen som köpare och i ett tredje fall till en enskild köpare, är ett misstag, och att denna export icke bort få äga rum. Vi kunna vara övertygade om att de bomber, som kreverat över Madrid och övriga spanska orter, hava varit, i stor utsträckning, laddade med svenska sprängämnen. En dylik export anser jag böra stoppas, likaväl som jag anser, att ingen vapenexport får äga rum till de stater, som öppet allierat sig med den ena parten i inbördeskriget.

Beträffande den fjärde och sista frågan, spørsmålet om ett statligt initiativ till en humanitär hjälpaktion, har jag redan i motiveringen till min interpellation hävdat, att man mycket väl kan vidtaga en sådan åtgärd utan att på något sätt komma i konflikt med vad som sagts i noninterventionsöverenskommelsen. Jag uttalar den förhoppningen, att den svenska regeringen härvidlag icke bara skall avvakta vad som eventuellt kommer från Nationernas förbund, från Genève, utan i stället söka vara en drivande kraft i detta avseende för att på detta område få till stånd en demonstration, som visar den svenska demokratiens sympati för det folk, som nu lider av inbördeskrigets härjningar.

Jag ber dessutom, herr talman, att medan jag har ordet också få säga några ord i spørsmålet om de frivilliga. Här förklarade justitieminister Westman, att om från noninterventionskommittén en framställning göres om att i de gemensamma förpliktelseerna även skall ingå stoppande av tillströmningen av frivilliga, så är den svenska regeringen beredd att framlägga förslag till en lagstiftning i sådant avseende. Jag vore för det första ytterst intresserad av att få veta, hur en sådan lag egentligen skulle skrivas för att man med densamma skulle kunna uppnå effektivt resultat. Det måste väl i så fall bli en lag, som förbjuder svenska medborgare att resa ut ur landet, så länge det spanska inbördeskriget pågår. Jag kan icke finna, att någon annan möjlighet för en sådan lags formulering föreligger.

Svar å interpellation. (Forts.)

Men detta är en bisak. Vad jag här vill hävda är, att det måste vara en svensk medborgares obestriddliga fri- och rättighet att, om han vill, av övertygelse ge sitt liv i den kamp, som nu pågår nere på Spaniens jord, och som enligt hans uppfattning gäller demokratiska fri- och rättigheter. Vill han ge sitt liv i kamp emot den reaktion, som nu bryter fram och vill slå under sig ytterligare ett land, så måste det vara hans obestriddliga rättighet. Och varje lag, som åsyftar att hindra honom i detta avseende, måste vara ett inkräktande på rättigheter, som äro lika elementära som obestriddliga. Jag ber endast i detta sammanhang få erinra om vad som sades av högerns ledare år 1918. Jag skall icke trötta med något citat, men den deklARATION, som han då avgav, borde gälla i dag icke minst för hans eget parti, då det nu kommer och kräver förbudsåtgärder. Och det finns anledning erinra om denna deklARATION även med anledning av att regeringen nu säger sig vara villig att under vissa förutsättningar komma med förslag om dylikt ingripande. Jag måste uttala den förhoppningen, att ett sådant förslag kommer att avvisas av riksdagen. Och i den mån vår grupp för sitt vidkommande kan medverka i sådan riktning, vilja vi här göra vår insats.

Vad beträffar justitieminister Westmans önskemål rörande den spanska konflikten och stridens utgång vill jag här enbart deklarerera min fullständiga anslutning till dessa önskemål. Jag anser, att det borde vara mer än en uppfattning från *vissa* partiers sida, om vi i dag kunde få en manifestation av att Sveriges folk önskar, att det spanska folket i den förtvivlade situation, vari det befinner sig, skall äga kraft och förmåga att skapa en ordning och ett system som är uttryck för den vilja, som vid senaste valet satte sin prägel på landet i olika avseenden.

Till sist, herr talman, skulle jag bara vilja säga några ord om lärdomen för Sveriges vidkommande av det drama, som just nu utspelas där nere på Spaniens jord. Det är en lärdom, som jag skulle vilja sammanfatta i de orden, att det gäller för oss att i tid se om vårt eget hus. Vi kunna draga den lärdomen, att en svensk general Franco, varifrån han än månede komma, även kan räkna med understöd från samma makter, som i dag stå stödjande bakom de spanska landsförrädarna, bakom de spanska kuppmännen. Vi kunna även räkna med att motståndet emot en sådan aktion får Sveriges arbetande folk, med den organiserade arbetarklassen som sin kärna, självt kämpa till seger. Denna lärdom anser jag det vara mycket betydelsefullt att draga ur det drama, som utspelas, så att vi i tid skola kunna vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga för att, innan vi hinna fram till en liknande situation, komma i tillfälle att slå sönder varje förutsättning för en motsvarande rörelse, som vill bereda jordmännen även i detta land för liknande krafter, som i dag äro de ansvariga för det drama, som utspelas där nere i Spanien.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Det var för mig en tillfredsställelse att av den föregående ärade talarens anförande höra, att han i de stora huvudlinjerna ställde sig enig med mig om den ståndpunkt, som intogs i det svar, jag nyss lämnade på hans interpellation. Den ärade talaren förklarade sålunda, att han är en anhängare av noninterventionspolitiken och att han hoppades, att den skall lyckas nå sitt mål att bevara freden för Europas folk. Det föreföll mig då, som om den ärade talaren mot denna bakgrund skulle kunnat ställa sig något mera avvaktande än vad han gjorde, då han uttalade sig om ett eventuellt, för riksdagen framlagt svenskt lagstiftningsförslag, avseende att förbjuda svenska medborgare att resa till Spanien för att där taga anställning i krigsstyrkorna.

Jag förstår mycket väl den känsla, som i den ärade talarens anförande kom

Svar å interpellation. (Forts.)

till uttryck i de orden, att det är varje medborgares personliga rätt att ge sitt liv för en idé, som han anser vara stor. Men den ärade talaren måste ju dock besinna, att läget kan bli det, att Sverige måste deltaga i en lagstiftning, som internationellt genomföres i de olika länderna för att förhindra en intervention i Spanien av det slag, varom vi nu tala. Det kan ju hända, att om de olika länderna allmänt ställde sig på den ståndpunkten, att tillströmningen av frivilliga till Spanien icke skulle förhindras, detta skulle leda till att noninterventionspolitiken misslyckades. I detta läge har man naturligtvis att som så ofta här i livet välja mellan ett större och ett mindre. Vilket som är det större i det här fallet torde icke vara svårt att bilda sig ett omdöme om.

Den ärade talaren uttryckte vidare sitt beklagande av att jag icke ställt i utsikt, att regeringen skulle, såsom han önskade, avlåta en skrivelse till noninterventionskommittén i London och för denna framhålla, att värdet av överenskommelsen om nonintervention är helt och hållet beroende på att denna överenskommelse allmänt tillämpas. Jag vet icke, om den ärade talaren anser det behöfligt, att en sådan framställning göres i fråga om alla internationella överenskommelser i samband med deras avslutande. Det kan ju hända, att detta skulle leda till ett allt för vidlyftigt skriverseri utan tillräcklig moralisk verkan. Men i detta fall föreligger också den alldeles särskilda omständigheten att överenskommelsen ännu icke är färdig. Såsom framgick av mitt svar pågår ju inom denna noninterventionskommitté alltjämt arbete på att få till stånd ett noninterventionsavtal av den omfattning, att det verkligen avskär alla former av ingripande i spanska inbördeskriget, som kunde leda till störningar i Europas fred. Samtidigt arbetar kommittén också på att få till stånd en kontrollorganisation, som kunde vara tillräckligt effektiv. Man har ännu icke nått fram till ett slutligt resultat varken i det ena eller andra avseendet. För min del hoppas jag, att man skall vinna det mål som man eftersträvar. Den ärade talaren torde, när han betänker detta förhandlingsläge, finna att i varje fall i nuvarande ögonblick det icke skulle vara särdeles lämpligt att befordra till London en skrivelse av det innehåll som han önskat.

Den ärade talaren gjorde också vissa reflexioner med anledning av de uppsynningar, som jag vid sidan av hans interpellationsfrågor lämnade rörande exporten av sprängämnen till Portugal, och den ärade talaren framhöll då, att här hade förekommit en export av sprängämnen till »en av de stater, som öppet allierat sig med den ena sidan i inbördeskriget». Den ärade talaren ansåg sålunda, att här förelåg en export, som stod i strid med noninterventionspolitiken. Det förhåller sig emellertid på ett fullständigt motsatt sätt. Den export, som har ägt rum, ingår som ett led i noninterventionspolitiken. I denna politik har nämligen ingått som en allvarligt eftersträvad länk, att man skulle förmå Portugal att ansluta sig till denna politik, förmå det att deltaga i de avtal, som man hittills har slutit, och att genom sina representanter i noninterventionskommittén arbeta på dessa avtals fullständigande och på utarbetande av det kontrollsystem över deras efterlevnad, varom jag nyss talade. Man har också lyckats förmå Portugal att inta en sådan hållning. Det hade således från svensk sida varit alldeles i strid med noninterventionspolitiken, om vi tagit oss för att behandla Portugal såsom en icke neutral stat eller som en allierad till ena sidan i det spanska inbördeskriget. Det hade enligt min mening icke varit riktigt av oss att behandla Portugal på det viset. Vi ha förvissat oss om att den politik, som vi driva mot Portugal, inom noninterventionskommittén betraktas såsom fullt förenlig med den politik, som denna kommitté anser vara den lämpliga, och vi ha på allt sätt sökt skaffa oss garantier för att den sprängämnesexport, varom här är fråga, skulle användas till fullt lojala ändamål.

Svar å interpellation. (Forts.)

Jag ber i detta sammanhang att alldeles utanför den ram, som herr Flyg drog upp i sin interpellation, också få tillägga, att därest man inom en nära framtid skulle inom regeringen komma fram till ett beslut om en viss justering av de bestämmelser rörande export av vapen och sprängämnen o. s. v., som nu gälla, så beror detta icke på några ledsamma erfarenheter av missbruk, som det nuvarande systemet medfört, utan endast därpå, att regeringen önskar att få dessa bestämmelser så fullständiga att de icke ens teoretiskt lämna någon lucka öppen.

Den ärade talaren slutade med några ord om att vi borde tillämpa de iakttagelser, som vi kunna göra rörande sorgespelet i Spanien, på våra egna svenska förhållanden. Jag tillåter mig med anledning därav att framhålla, att århundradena gå fram över länderna i världen med olika fart i olika länder. Vad vi kunna iakttaga är att Spanien dröjt kvar på ett utvecklingsstadium, som är århundraden efter det varpå vårt land befinner sig. Det är under sådana omständigheter föga belysande att draga paralleller mellan spanska förhållanden och svenska. Jag är också övertygad om, att vårt folk har tillräcklig tilltro till fastheten av vår politiska byggnad och har tillräcklig uppskattning av den höga ståndpunkt, som nåtts av vårt folks politiska kultur i dess helhet, för att icke låta förleda sig till att från spanska förhållanden draga och tillämpa vilseledande slutsatser på svenska.

Herr von Seth: Herr talman! För det svar som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet lämnat på den av mig framställda interpellation anhallér jag att få framföra mitt tack. Jag får även uttrycka mitt tack för att herr statsrådet ansett sig vilja ägna de frågor, som jag i interpellationen berört, en så utförlig behandling. Det är min övertygelse, att det är av värde, att dessa frågor dryftas i Sveriges riksdag. Utrikesminister Sandler har ju också vid olika tillfällen uttalat önskvärdheten av att en så samlad opinion som möjligt står bakom den utrikespolitik, som vårt land för. Om uppriktigheten i dessa herr Sändlers uttalanden är jag fullständigt övertygad, men jag hyser den farhågan, att den önskvärda samlingen kring dessa uttalanden i någon mån har vedervågats eller skall kunna vedervågas genom herr ställföreträdande utrikesministerns tillvägagångssätt att sammankoppla min interpellation med den andra interpellation, som här i dag besvarats, och som först fått tillfälle att komma under debatt.

Tyvårr måste jag också konstatera, att utförligheten i herr statsrådets framställning ingalunda på varje punkt bidragit till att öka klarheten i de frågor, som jag med kammarens tillstånd tillåtit mig att rikta till herr statsrådet. Om jag får börja med sista frågan, så gällde den huruvida det vore önskvårt att staten vidtog åtgärder för att skaffa betryggande kontroll över att spanieninsamlingarnas medel endast gå till uppgivna humanitära ändamål. Jag vill då först och främst uttala min anslutning till vad herr statsrådet yttrade i fråga om den hjälpkaktion som igångsatts genom H. K. H. prins Carls förmedling, och jag vill även tillåta mig för kammarens ledamöter peka på att jag i min interpellation uttryckligen sagt ifrån, att jag ingalunda syftar på sådana institutioner som Röda korset och Rädda barnen, vilkas neutralitet står höjd över varje misstanke. I fråga om de andra insamlingarna åter föreföll herr statsrådets svar såsom en i och för sig mycket värdefull sammanfattning av redan kända fakta, men en sammanfattning som dock icke utgör något svar på den av mig framställda frågan. Det enda, som man möjligen kunde utläsa ur herr statsrådets framställning, var, att den nu senast av mig åsyftade insamlingen icke motsvarade det höga universella ideal, som herr statsrådet med rätta uppställer, utan representerade en mera begränsad barmhärtighet. Herr stats-

Svar å interpellation. (Forts.)

ministern hade anledning att i remissdebatten påtala vissa svävande yttranden från bl. a. högerledaren herr Bagge. När jag finner uttrycket begränsad barnhärtighet använt i en viss situation innefatta ett dylikt svävande yttrande, syftar jag på de artiklar som stått att läsa i tidningen Socialdemokraten icke minst för den 15 oktober 1936, då man i en ledare tämligen klart kommenterade insamlingens syfte såsom varande mycket begränsat. Den, som något litet följt med de ofta hetsande former, i vilka propaganden för nämnda insamling tagit sig uttryck, hade kanske väntat sig, att justitieministern skulle begagnat sig av ett mindre beslöjat uttryckssätt.

Beträffande det slutliga värdet av den kontroll av de insamlade medlens användning, som utövas från Frankrike, skall jag självfallet avstå att yttra mig. Jag måste emellertid beklaga, att ett mera positivt besked i den framställda frågan icke stått att få från herr justitieministerns sida.

Om jag så övergår till den första av mig berörda frågan, avsåg den huruvida statsrådet funne det stå i överensstämmelse med vårt lands intressen, att svenska medborgare tillåtas gå ut som frivilliga i spanska inbördeskriget. På denna fråga erhöll jag icke något klagande svar, i annan mån än att regeringen förklarade sig beredd att helt följa noninterventionskommitténs anvisningar i andra länder. Jag erinrade exempelvis i min interpellation om, att i det demokratiska Schweiz har man ansett den konsekventa neutralitetspolitiken kräva omedelbart förbud för frivilligas avresa till Spanien för att delta i inbördeskriget. Herr statsrådet hänvisar nu i sitt svar till att rekryteringen i Sverige sannolikt ännu icke tagit någon större omfattning. Men det hade den säkerligen icke gjort i Schweiz heller. Herr statsrådets påpekande utgör ju heller icke något verkligt svar på den av mig framförda frågan. Om Sveriges politik i här berörda fall skall bestämmas av noninterventionskommitténs uppfattning, kan man göra sig den frågan, huruvida regeringen, alldeles oavsett det tämligen ovissa resultat som noninterventionskommittén kan komma till, skall finna, att Sveriges intressen kräva förbud mot utresa för deltagande i spanska inbördeskriget, därest rekryteringen framdeles toge större fart hemma hos oss.

Herr talman! Med beklagande måste jag alltså säga, att herr statsrådet icke givit ett klagande svar på mina frågor i den mån som jag hade hoppats. Inbördeskriget i Spanien har blivit av internationellt intresse. Den ideologiska striden har, som jag påpekat i min interpellation, skärpts i så hög grad, att stridens vågor kommit ända till vårt land. I en dylik situation synes det mig som om ett dylikt klarläggande skulle vara önskvärt icke minst med tanke på möjligheten av en ytterligare skärpning i det internationella läget. Jag betonar till sist för herr justitieministern och tjänstgörande utrikesministern, att min interpellation framställts för att få klaggjort, om regeringen tänker stanna vid allmänna principdeklarationer eller om den vill vidtaga reella åtgärder i den spanska striden för att hävda den neutralitet, som ur flera synpunkter måste vara en ofrånkomlig nödvändighet även för vårt land. Jag är, herr talman, övertygad om att denna min åsikt, icke minst på grund av regeringspressens uppfattning i denna sak, delas av en mycket stor del av Sveriges befolkning.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den ärade interpellanten klagade över, att jag icke hade ägnat hans interpellation tillräcklig uppmärksamhet. För att han icke skall bli ytterligare missnöjd med mig, skall jag visa

Svar å interpellation. (Forts.)

honom den uppmärksamheten, att jag yttrar några ord med anledning av hans anförande.

Jag skulle då endast vilja säga, att när den ärade talaren klagade över att mitt svar var så beslöjat och icke lämnade upplysning i de frågor som han hade önskat belysa, vågar jag hoppas, att interpellanten vid ett närmare studium av mitt svar skall finna, att det var innehållsrikare än vad han i dag funnit det vara. Jag tror, att om han vill bedöma det ifrån de mera allmänna synpunkter varur det blivit avfattat och icke precis ur de synpunkter han gått ut från vid författandet av sin interpellation, skall han finna det innehålla upplysningar, som han kanske kan tillgodogöra sig i större omfattning än vad hans yttrande i dag visat.

Herr Höglund: Herr talman! Efter det utomordentligt klagörande och uttömmande svar, som ställföreträdande utrikesministern har avgivit, borde man snart sagt inom alla partier i denna kammare kunna vara helt tillfredsställd. Det skulle också vara fullkomligt överflödigt för mig att här taga till orda, om det icke varit så, att herr von Seth i sitt yttrande på ett ganska obehörigt vis återigen inblandat i kammarens diskussion den tidning, som jag redigerar, och i samband därmed fällt några uttalanden om den pågående spanieninsamlingen, som jag icke vill lämna obesvarade.

Herr von Seth uttalade inledningsvis sitt beklagande över, att svaret till honom hade sammankopplats med ett svar på den interpellation, som herr Flyg har framställt, och han ansåg sig tydligen på detta sätt ha kommit i dåligt sällskap. Jag tror, att herr Flyg med större rätt kanske kunde avge en sådan reservation emot att han och hans interpellation skulle sammankopplas med herr von Seth och hans. Särskilt efter herr von Seths uppträdande här i kammaren kan man möjligen säga, att det hade varit bättre ur åtskilliga synpunkter att svaret på hans interpellation hade ställts i en särklass. Herr von Seth tycks framför allt vilja komma åt den av den s. k. Spanienkommittén igångsatta insamlingen, och han åberopade alldeles speciellt en ledande artikel i Socialdemokraten, i vilken framhålles syftet med denna insamling och hur den kommer att användas. Jag kommer icke ihåg formuleringen, men det skrevs något om att den avser att hjälpa de olyckliga offren i inbördeskriget, och att den då närmast kommer att ställas till den demokratiska regeringens och dess myndigheters förfogande via de internationella arbetarorganisationerna. Nu stämplade herr von Seth detta som någonting oriktigt. Han sade, att en ledande artikel av detta slag och en dylik tendens visade hän på en begränsad barmhärtighet. Ja, herr von Seth, det är ju tyvärr inte möjligt för oss i detta lilla land och med den insamling vi nu göra att visa barmhärtighet mot alla. Vi skulle gärna önska, att vi kunde göra det, men vi ha måst begränsa oss till offren inom den grupp av befolkningen, som vi anse blivit på ett skamligt sätt överfallen, och som vi därför anse det i första hand vara en bjudande plikt att hjälpa. Naturligtvis hindrar icke detta att även en hjälp till offren på den andra sidan kan vara påkallad. Vi ha också med sympati tagit del av den allmänna insamling, som sker på initiativ från annat håll. När emellertid herr von Seth ivrar så varmt för att barmhärtigheten icke skall begränsas, vill jag fråga: Vad har herr von Seth och den riktning han tillhör, överhuvud taget gjort för att få denna barmhärtighet allsidig? Det är först på de yttersta av dessa dagar som denna nya insamling startats. Herr von Seth, som ivrar för barmhärtighetens allsidighet, kunde ju själv på ett tidigare stadium ha satt sig i spetsen för en insamling ägnad att komplettera den »ensidiga» barmhärtighet, som tidningen Socialdemokraten och Spanienkommittén enligt hans mening representera.

Svar å interpellation. (Forts.)

Om nu den högt ärade interpellanten anser sig ha fog för den misstanken, att denna av fackföreningsfolket i Sverige — och inte blott av detta utan även av många personer på borgerligt håll, personer i en mycket framskjuten och högt aktad ställning — igångsatta och kontrollerade insamling är avsedd för uppgifter, som ligga vid sidan om eller utanför de uppgifter, som angivits såsom dess syfte, hade det varit en ganska enkel sak för honom att sätta sig i förbindelse med insamlingens ledning, vilken alls inte är någon ensidig utan tvärtom en mycket allsidig representation för stora grupper av vårt folk. Jag tror inte, att det skulle ha vägrats honom att, ehuru absolut obehörig, ta del av denna insamlings räkenskaper, vart medlen dirigeras, på vad sätt inköpen verkställas och — om han så hade önskat — att på ett än mer ingående sätt kontrollera de lämnade uppgifterna. Om han inte bleve nöjd med detta, kunde han vända sig till officiella instanser i stället för att framställa en sådan här direkt interpellation i riksdagen. Jag är alldeles säker på, att även regeringen skulle hava låtit sig angeläget vara att då göra en dylik undersökning. Nu har denna ju också skett, och vi hörde den ställföreträdande utrikesministern meddela, att han tagit del av de utförliga ekonomiska rapporter, som här finnas. Jag har dem för övrigt i min hand. Vem som helst kan få ta del av dem och titta på vad som är inköpt för de insamlade medlen och hur de förvaltas. Man skall då kunna konstatera, att de uteslutande, utan något som helst undantag, använts för rent humanitära ändamål. När det varit så lätt att kontrollera den saken, tycker jag, att det får en viss politisk bismak över sig, när man framställer en sådan här interpellation. Man är i varje fall ute i ogjort väder — jag kan inte använda ett mildare uttryck för att karakterisera saken.

Jag ber, herr talman, att för min del på det varmaste få tacka regeringen för den deklaration, som här är avgiven, och framför allt för det uttalande som här gjorts, nämligen att regeringen är beredd att understödja varje hjälpaaktion, som kan ifrågakomma från folkförbundets sida i syfte att stödja Spaniens olyckliga folk. Jag fäster alldeles särskilt avseende vid den ställföreträdande utrikesministerns slutord — de böra verkligen anammas utav hela vårt folk och inte bara av de partier som den nuvarande regeringen närmast företräder — när han uttalade den önskan, att Spanien måtte kunna uppehålla sin självbestämmanderätt trots det förhärjande inbördeskriget.

Jag vill för egen del tillägga, att denna förkättrade insamling, som herr von Seths interpellation rör sig om, inte enbart varit en humanitär hjälpaaktion i ganska stor skala från svenska arbetare och andra demokratiska medborgares sida här i landet utan därtill, relativt sett, den främsta hjälp i sitt slag i världen, som kommit det blödande spanska folket till del. Denna hjälp, denna insamling har också bidragit till att ge vårt folk ett ökat anseende. Den har förskaffat det stor aktning i Spanien, en sak som de, vilka varit där nere å kommitténs vägnar, kunnat iakttaga. Ja, inte bara dessa utan även många andra resenärer ha bevitnat den tacksamhet och den hänförelse, som därnere tagit sig uttryck för svenska folkets bispringande av Spaniens folk i en svår nödtid. Med det sagda har jag velat framhålla, att det i denna insamling legat inte bara en rent humanitär åtgärd, utan att densamma jämväl utgjort en nationell manifestation, som hedrar vårt land och vårt folk.

Ordet lämnades nu för kort genmäle till

Herr von Seth, som anförde: Herr förste vice talman! Herr Z. Höglund kunde ingalunda förstå, hur jag kunnat få den uppfattningen att insamlingen

Svar å interpellation. (Forts.)

varit ensidig eller begränsad. Jag får säga herr Z. Höglund, att det är mycket svårt att kunna tänka sig annat än att denna insamling varit begränsad, när man läser den ledare, som var införd i tidningen Social-Demokraten för den 15 oktober, och där det uttryckligen stod, att syftet med denna insamling inte borde vara svårt att förstå. Det heter ordagrant: »Det borde göra det naturligt för alla demokrater i andra länder att känna solidaritet och önska framgång åt den sida, för vilken insamlingen kan bli till ett moraliskt stöd.» När man dessutom, herr Z. Höglund, vet, att denna artikel är skriven av, jag vet inte om jag skall säga herr statsministern Per Albin Hansson eller herr Per Albin Hansson, får det inte förtänkas mig, att jag anser, att stora delar av Sveriges folk ha rätt att fråga sig, om det är regeringens utrikespolitik, som härvidlag skall föras, eller om det är den utrikespolitik, som representeras av herr Z. Höglund, herr Branting och andra. Svenska folket kan inte heller veta, om denna artikel är skriven av statsministern eller av privatmannen Per Albin Hansson. Det är omöjligt att säga, om den är skriven av en statsminister i oklanderlig citydress eller om den är skriven av en civil herre i den där berömda blommiga morgonrocken. Det finns sålunda icke någon möjlighet för vårt lands inbyggare att få klart för sig, varthän utrikespolitiken syftar. Jag vidhåller, att avsikten med min interpellation varit att få klarhet i denna sak.

Vidare yttrade:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag kan till en början upplysa herr von Seth om, att jag, oavsett om jag är statsminister eller ej, använder ungefär samma kläder, och att jag därför också någon gång i min nuvarande ställning använder morgonrock.

Beträffande artikeln i Social-Demokraten upplyste herr von Seth, så vitt jag hörde rätt, att den var skriven den 15 oktober. Är detta fallet, kan den inte vara skriven av mig. Jag har skrivit två artiklar i Social-Demokraten rörande Spanien under de månader förra året, då jag icke var statsminister. Rörande insamlingen har jag givit uttryck åt den meningen, att en humanitär aktion av detta slag vore befogad. Jag har också understrukit, att det naturligtvis i en dylik humanitär aktion ligger även ett uttryck för en viss solidaritetskänsla. Jag har emellertid inte försummat, trots att jag inte skrev det som statsminister, att understryka, att *en* sak är vad enskilda medborgare i ett land kunna företaga sig — i vilket avseende jag håller på en mycket stor frihet — och att en annan sak är den officiella politik, som ett lands regering måste föra. Detta föranledde mig också att redan från början ge min fulla anslutning till den då sittande regeringens förbud mot vapenexport och till noninterventionspolitiken.

Jag tror inte, att herr von Seth skall kunna finna några motsättningar mellan vad jag gör som privatman och vad jag gör som statsminister. Jag håller på, att svenska folkets olika grupper skola ha en viss frihet till opinionsyttringar även i fråga om vad som sker i andra länder, men jag håller också på, att landets regering skall fullfölja den utrikespolitik, varom vi i stort sett äro eniga här i landet. Jag har emellertid helt naturligt det anspråket på de olika svenska medborgargrupperna, att de vid användandet av sin frihet alltid böra komma ihåg, att även vad den enskilde gör kan påverka den uppfattning, man får av oss i utlandet. Detta leder inte till att jag skulle vilja sätta munkorg på medborgarna, men det leder till, och det vill jag understryka, att jag kräver ansvarskänsla inte bara hos dem som skriva i tidningarna utan också hos dem som uppträda i riksdagen.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr Flyg: Herr talman! Jag vill ge justitieministern fullkomligt rätt uti att en diskussion beträffande en eventuell lag mot frivilliga till Spanien kan anstå till den tidpunkt, då ett lagförslag ligger på riksdagens bord.

Vad jag med mina ord här i dag, i hithörande avsnitt av mitt anförande avsåg, att reagera mot var den uppfattning, som förts fram från min medinterpellants sida, en uppfattning som efter vad jag förmodar är representativ för högern, nämligen att svenska medborgares rättigheter skola beskäras därhän, att den, som av övertygelse vill ingripa i en konflikt sådan som den nu pågående eller i en annan likartad strid, icke skall äga rätt att göra detta. Jag understryker ännu en gång, att jag hävdar, att det här rör sig om en medborgerlig fri- och rättighet av det elementära och obestridliga värde, att man inte ens kan anse en hemställan från Genève och från Nationernas förbund tillräcklig för att gå till en lagstiftning här i landet av den ifrågasatta karaktären.

Sedan vill jag gentemot herr justitieministern säga, att jag anser dessa leveranser av sprängämnen, varom vi fingo upplysning i svaret, inte, såsom justitieministern säger, stå i överensstämmelse med noninterventionsavtalet. Dessa affärer äro tvärtom en handling, som i vart fall i indirekt form måste anses stridande mot noninterventionsavtalet. Det är nämligen ganska uppenbart, att leveranser av sprängämnen till Portugal under det spanska inbördeskriget måste anses vara leveranser till en stat, som är part i den strid, för vilken noninterventionsavtalet gäller. Så ser jag saken, och jag anser, att min uppfattning är den riktiga. Jag ber ännu en gång att få uttala den förhoppningen, att dylika affärer i fortsättningen inte skola få äga rum.

Till herr von Seth vill jag slutligen bara säga ett par ord, nämligen att jag anser det vara rena teatern, då herr von Seth söker bemantla sina önskemål om kontroll över arbetarnas insamling och om en lagstiftning mot frivilliga till Spanien med ett intresse för Sveriges neutralitet. Herr von Seth får ursäktas mig, att jag anser hans motiv vara av rakt motsatt karaktär än intresse för neutraliteten. Jag tolkar i stället hans interpellation såsom ett indirekt men trots detta mycket tydligt uttryck för hans sympati för en av parterna i det spanska inbördeskriget, nämligen den angripande parten, och för de landsförvärdiska generaler, som bära skulden till det drama, som nu utspelas där nere.

När herr justitieministern i sina slutord säger, att han hoppas, att det för Sveriges vidkommande aldrig skall uppstå en situation liknande den spanska, så vill jag för mitt vidkommande deklarerat, att detta är även min innerliga förhoppning. Jag kan emellertid icke underlåta att ge uttryck även åt den meningen, att herr von Seths interpellation är ett bevis för, att i varje fall härlden för Sveriges Franco redan finns.

Herr Senander: Herr talman! Då vi här i kammaren röstade emot att herr von Seth skulle få framställa sin interpellation, gjorde vi det därför, att vi betraktade den som en klar sympatyttring för de spanska francomännen. Vi hade så mycket större skäl för denna vår uppfattning, som vi mycket väl erinrade oss den svenska högerns ställning under det finska inbördeskriget 1918, då man icke bara ropade på att Sverige skulle ställa sina vapenförråd till den finska regeringens förfogande utan också organisera frivilliga sändningar i stor omfattning till understöd åt Finlands regering, en regering, som för övrigt var tillkommen efter ett fullständigt terrorval inom finska folket. Det är också förklarligt, att man, då man har en sådan dubbelställning, inte gärna förstår det svar, som lämnats på de framställda interpellationerna. För min del måste jag säga, att regeringens svar är tillräckligt klagörande för regeringens ställning till de spörsmål, som varit föremål för interpellation.

Svar å interpellation. (Forts.)

Vad man måste notera med tillfredsställelse, det är, att svaret andades sympati för den spanska folkfronten. Detta innebär emellertid icke, att vi till alla delar skulle gilla innehållet i interpellationssvaret. Det är ju ett faktum, att en övervägande del av det svenska folket helt och fullt står på den lagliga spanska regeringens sida och av hela sitt hjärta önskar, att Franco och hans horder av köpta vilseförda färgade soldater, internationella äventyrare och s. k. frivilliga tyska och italienska fascister skola tillfogas ett förintande nederlag. Det existerar ju som bekant, framför allt inom arbetarklassen, en utbredd mening, att de demokratiska staterna med sin falska neutralitetsställning och sin undfallenhet för fascismen indirekt understött fascisternas planer, och att detta för Spaniens vidkommande endast kan komma att betyda, att fascismen erövrar en ny position. Att detta återigen innebär, att ett nytt världskrig kommer till stånd, tror jag är uppenbart för alla, som icke äro fascistiskt anstuckna. Vi kommunister ha alltifrån det spanska inbördeskrigets början hävdadt just den mening, som nu i allt större och större utsträckning kommer till uttryck i den spanska frågan. Vi ha sagt, att Spaniens lagliga regering har folkrätten att åberopa sig på, då den kräver skydd mot upprorsmakarna. Vi ha förklarat, att den neutralitet, som de demokratiska staterna tillämpa i den spanska frågan, är en falsk neutralitet, därför att den i realiteten innebär hjälp åt de spanska rebellerna. Denna neutralitet innebär heller icke ett ställningstagande till gagn för freden. Den är tvärtom ägnad att befordra kriget, i det att den överlämnar den lagliga spanska regeringen åt fascismen, vars hela ideologi som bekant går ut på att genom erövringskrig mot andra länder och folk bereda det egna landet en härskarställning. Vi ha slutligen framhållit, att en sådan taktik för demokratien är den rena självmordstaktiken, och i konsekvens härmed ha vi krävt, att man i folkrättens, fredens och frihetens intresse positivt skulle gå in för den spanska demokratiens försvar mot de fascistiska äventyrarna.

Det är klart, att vi icke härmed avse, att Sverige med sin armé och sin flotta skulle ingripa i det spanska kriget. Däremot ha vi ansett det vara ett minimum av rättvisa, att de demokratiska staterna försåge den spanska regeringen med alla de medel, som regeringen kunde behöva för att försvara sig emot angreppet. Det är och förblir nämligen ingenting annat än en skriande orätt, att man i neutralitetens missbrukade namn avbryter handelsförbindelserna med Spanien i samma ögonblick som regeringen överfallas av folkets fiender. Att så har skett har varit ett brott mot folkrätten och demokratien. Vi äro självfallet av den uppfattningen, att Sverige icke ensamt — åtminstone icke i större omfattning — aktivt bör gå in för vad som här framhållits såsom vår linje, men Sverige kunde, framför allt i det läge, som nu förefinnes i den svenska riksdagen, positivt ingripa för att skapa ett annat sakernas tillstånd och söka åstadkomma något slags internationell överenskommelse till ersättning för de demokratiska staternas nuvarande passivitet. Man borde aktivt söka hjälpa Spaniens lagliga regering. Tesen om att ett dylikt ställningstagande skulle leda till krig är enligt vår mening endast ett försök att dölja svagheten hos den intagna positionen. Det lilla Mexiko har ju som bekant skickat vapen till folkfrontsregeringen i Spanien, och även ett par andra stater ha givit regeringen hjälp utan att därför ha indragits i krig. De händelser, som inträffat under de senare åren, exempelvis det italienska rövartåget mot Abessinien, ha, synes det mig, ganska uppenbart visat, att undfallenhet och flathet endast uppmuntra fascisterna till ytterligare angrepp mot mänsklighetens fri- och rättigheter. Endast tack vare passiviteten hos de demokratiska staterna har fascismen kunnat erövra den ena positionen efter den andra.

Jag skall nu övergå till att något litet tala om herr Flygs interpellation.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr von Seths interpellation anser jag icke vara värd ett bemötande utöver vad jag sagt i början av mitt anförande. Det är givetvis mot bakgrunden av vår principiella inställning i denna fråga, som vi se herr Flygs interpellation. Efter en motivering, i vilken han på ett riktigt sätt tolkat det svenska folkets uppfattning om önskvärdheten av att man tager ett steg i en förnuftigare riktning än hittills skett i den spanska frågan, kommer han fram till en slutsats, som måste betecknas såsom överraskande. Han förklarar i motiveringen till interpellationen, att det hos många existerar missnöje med exportförbudet beträffande vapen och krigsmaterial, avsedda för Spanien. Jag kan för min del icke finna annat än att den logiska följden av ett sådant resonemang borde varit, att han krävt exportförbudets upphävande till förmån för den lagliga spanska regeringen. Uppläggningsen i herr Flygs motivering var sådan, att man icke gärna kunde vänta sig någon annan slutsats, men sedan herr Flyg fastslagit betydelsen av att den spanska regeringen vinner seger över franco-banditerna och att vårt land och folk göra allt för att hjälpa Spaniens folk till en sådan seger, överraskar han med att kräva en skärpning av Sveriges officiella ställningstagande till Spanien, vilket ställningstagande han nyss förut så hårt kritiserat. I stället för att kräva, att Sverige åtminstone tager initiativ för att åstadkomma en internationell överenskommelse, som ger Spaniens lagliga regering möjlighet att införa vapen, begär han ett generellt exportförbud beträffande vapen och krigsmateriel. Jag förmodar, att han därmed avser, att regeringen skulle förbjudas att bevilja licenser från ett redan existerande generellt exportförbud. Herr Flyg vill alltså, enligt min mening, täppa till alla möjligheter för den spanska regeringen att få vapen till sitt försvar.

I detta sammanhang måste jag säga några ord om statsrådet Westmans uppgift att inga licenser utfärdas för export av vapen till Tyskland eller andra stater, som kunna tänkas stå i förbindelse med francomännen i Spanien. Jag har naturligtvis ingen som helst anledning att betvivla riktigheten av denna uppgift. Vad jag däremot är litet osäker om det är huruvida man, då det gäller beviljande av licenser, verkligen från regeringens sida kontrollerar, att vapensändningarna komma i rätta händer. Jag har med egna ögon under min tjänstgöring i Göteborgs hamn sett, hurusom den ena väldiga laddningen krigsmateriel, minenwerferkrut, boforskrut och annat sådant ganska ofta går till Hamburg. Därmed har jag icke sagt, att dessa sändningar äro avsedda för Tyskland, men jag vill framhålla, att man från de tullinlagor, som för tullbehandling avlämnas till tulltjänstemännen, avlägsnat alla uppgifter, som skulle kunnat tjäna till ledning för bedömande av vart godset skall gå. Under sådana förhållanden har man anledning att känna sig en smula tveksam, huruvida kontrollen av dessa licenser är så pass grundlig, att den är ägnad att ingiva förtroende för licensförfarandet. Jag hoppas emellertid, att regeringen håller ögonen på dessa förhållanden och att man verkligen genomför en riktig kontroll av licensförfarandet.

Även en annan sak i herr Flygs interpellation än den jag nyss berörde är värd uppmärksamhet. Herr Flyg anser, att den svenska regeringen bör taga initiativet till en statlig humanitär hjälpaktion till förmån för det spanska inbördeskrigets offer. Av ordalydelsen att döma skulle det här vara fråga om en högst neutral hjälpaktion i syfte att förse båda parterna i den spanska inbördesfejden med livsmedel och annat. Härvidlag går herr Flyg, enligt min mening, längre än vad de svenska borgarna gjorde under Abessinienkriget. Då var det beträffande den svenska ambulansen endast *en* mening, nämligen att man blott skulle hjälpa den överfallna parten, nämligen abessinierna. Jag skulle vilja ha besked av herr Flyg om jag riktigt tolkat hans anförande på denna punkt? Avser han, att hjälpen endast skulle komma den spanska folk-

Svar å interpellation. (Forts.)

fronten till godo, äro vi överens med honom. Vi kommunister kunna icke vara med om den sortens neutralitet, som herr Flyg och det socialistiska partiet, visserligen med ganska stora modifikationer, företrätt under den senaste tiden. I detta sammanhang måste jag säga, att det socialistiska partiets framträdande i neutralitetsfrågan icke karakteriserats av rent spel. Med utnyttjande av det svenska folkets naturliga avsky för krig har man krävt neutralitet gentemot marodörernas rövarkrig och de spanska fascisternas angrepp på den lagliga regeringen. I ett annat sammanhang har man krävt, att den svenska regeringen skulle ingripa i ett annat lands rättsangelägenheter till förmån för kriminella skadegörare. Detta kan icke anses vara att driva rent spel i neutralitetsfrågan. Vad man än avser med ett dylikt ansvarslost ställningstagande, icke kan det lända till fördel för freden och friheten.

Vad som i dag behövs för att skydda freden och demokratien det är icke en politik, som i realiteten betyder understöd åt fascismen, utan en positivt inriktad politik och taktik, som tager sikte på att giva det spanska folket alla erforderliga resurser för att slå ned de fascistiska upprorsmakarna. Vi hoppas också livligt, att regeringen, som i sitt interpellationssvar på ett, efter vad jag tror, ganska uppseendeväckande sätt markerat sin sympati för den spanska folkfronten, med stöd av den starka opinion, som finns här i landet, skall tillvarataga alla möjligheter att bispringa det spanska folket i dess hjältemodiga kamp.

§ 15.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 49, angående täckande av medelsbehovet för viss omläggning av tiden för utbetalning av avlöning till beställningshavare vid armén och flygvapnet;

nr 50, angående bestridande av kostnaderna för kaptenen i Livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz' inbeordrande till tjänstgöring vid försvarsväsendet; och

nr 52, angående täckande av vissa av marinförvaltningen förskotterade kostnader för en expedition år 1926 med Stockholms stad tillhöriga »Isbrytaren II»;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 54, med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.; och

nr 55, med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och gräddde m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 51, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Jönköping m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 53, angående försäljning av vissa telegrafverket tillhöriga byggnader och tomter; och

nr 57, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 58, angående försäljning av järnvägen Vimmerby—Hällefors m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 59, angående anskaffande av nya maskiner för mynt- och justeringsverkets räkning.

§ 16.

Vidare föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Perssons* i Tidaholm *m. fl.* på bordet liggande motion nr 395.

§ 17.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § och 6 § 1 mom. lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Torngård, nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*, nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1937;

herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*, nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 32, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1937; och

herr *Lundell*, nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1937.

Dessa motioner bordlades.

§ 19.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att förslag uppgjorts till fördelning av de motioner, som hänvisats till behandling av tillfälligt utskott; och var detta förslag, som nu upplästes, så lydande:

Förslag till fördelning av de inom andra kammaren väckta motioner, vilka blivit hänvisade till behandling av tillfälligt utskott.

Till behandling av *första* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

herr *Kilbom*, nr 9, angående ändring i gällande planer för undervisning i ämnet svensk historia vid läroanstalterna i riket;

herr *Hoppe*, nr 107, om införande av skolplikt för bildbara sinnesslöa barn m. m.;

herr *Hoppe*, nr 191, angående befordrande och understödjande av barnträdgårdsverksamheten;

herr *Aqvist*, nr 288, angående åtgärder för gynnande av produktionen av verkligt god folkuppfostrande svensk film;

herr *Lindén*, nr 379, angående avskaffande av prästexamen;

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 384, angående en centralisering utav utarbetandet av för folkskolan erforderliga läroböcker och fastställandet av annan förbrukningsmateriel;

herr *Hage*, nr 392, angående utsträckande av skolköksundervisningen vid samrealskolor och högre allmänna läroverk.

Till *andra* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

herr *Frankenberg m. fl.*, nr 39, angående desinficering av vissa för sängkläder m. m. avsedda råvaror;

herr *Norling*, nr 108, angående centralisering hos länsnämnder av ärenden av bostadssocial och bostadshygienisk natur m. m.;

herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*, nr 184, angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen;

herr *Bengtsson*, nr 188, angående vidtagande av åtgärder för sänkning av apotekens läkemedelspriser;

herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.*, nr 190, angående införande av s. k. organbesiktning å orter, där köttbesiktningstvång föreligger;

herrar *Gustafsson* i Lekåsa och *Gardell*, nr 285, angående förbilligande av kostnaderna för läkarbesök på landsbygden;

herr *Lindberg* i Umeå, nr 389, angående yrkesutbildning av tuberkuloskonvalescenter i vissa fall.

Till *tredje* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

herr *Frankenberg*, nr 38, angående komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfartssäkerheten;

herr *Bengtsson*, nr 189, angående vidtagande av en allsidig och förutsättningslös undersökning av vattenfallsstyrelsens ämbetsförvaltning m. m.;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 390, angående vissa frågor berörande generalpoststyrelsens avtal med poststationsföreståndarna;

herr *Olsson* i Staxäng, nr 393, angående utredning av möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart.

Till *fjärde* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, nr 67, angående åtgärder för höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard;

herr *De Geer* i Lesjöfors *m. fl.*, nr 118, angående åtgärder till skydd i visst avseende för egnahemsbyggare;

herrar *Hermansson* och *Sundström* i Skövde, nr 192, angående tillgodoseende av behovet av allmänna samlingslokaler;

herr *Aqvist m. fl.*, nr 287, angående utredning om orsakerna till och åtgärder mot den ökade ungdomsbrottsligheten;

herr *Bagge m. fl.*, nr 291, angående utredning rörande och åtgärder mot flykten från landsbygden till städer och stadsliknande samhällen;

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 386, angående utredning av frågan om behovet och anskaffandet av vissa offentliga samlings- m. fl. lokaler på landsbygden;

herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*, nr 387, angående utredning av vissa frågor rörande en statlig och kommunal bostadsproduktion.

Till *femte* tillfälliga utskottet torde få överlämnas motioner av:

fru *Nordgren* och fru *Gustafson*, nr 66, om revision av förordningen den 6 augusti 1881 angående förbud mot lotterier m. m.;

herrar *Österström* och *Bergvall*, nr 194, angående centralisering och rationalisering av bearbetningen av rikets officiella statistik;

herrar *Wallerius* och *Olsson* i Staxäng, nr 276, angående åstadkommande av lindring i visst avseende för svenska fiskare vid besök i norska hamnar;

herr *Aqvist m. fl.*, nr 289, angående åstadkommande av lärlingsbestämmelser för handeln och utökad lärlingsutbildning för industrien;

herr *Hammarlund*, nr 382, angående införande av skydd för gårdsnamn;

herr *Werner* i Höjen *m. fl.*, nr 388, angående beredande av semester åt husmödrar på landsbygden.

Förslaget blev av kammaren godkänt.

§ 20.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § och 6 § 1 mom. lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

§ 21.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Aktiebolaget svenska amerika linien;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anordnande av sportstuga för personalen å generalpoststyrelsens bankavdelning;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av villkoren för ett till Sveriges lokomotivmäns rekreationshem å Särö beviljat statsbidrag; och

nr 15, i anledning av remiss från andra kammaren av två motioner; samt jordbruksutskottets memorial och utlåtande:

nr 2, i anledning av remiss från andra kammaren av väckt motion om viss ändring i 24 § lagen om vägdistrikt;

nr 3, i anledning av remiss från andra kammaren av väckt motion angående ändring i gällande bestämmelser om val av vägstämooombud; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Karl August Borg lidande av cholecyst. recidiv. är förhindrad att delta i riksdagen arbete, intygas.

Stockholm den 23 januari 1937.

Ivar Abrahamson,
leg. läkare.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Grimbo	under 3 dagar fr. o. m. den 29 jan.,
› <i>Andersson</i> i Torngård	› 4 › › › 28 ›
› <i>Pettersson</i> i Dahl	› 5 › › › 29 ›
› <i>Isacsson</i>	› 5 › › › 28 ›
› <i>Nolin</i>	› 11 › › › 30 ›
› <i>Larsson</i> i Hede	› 5 › › › 28 ›

herr <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	under 6 dagar fr. o. m. den 29 jan.,
» <i>Persson</i> i Norrby	» 6 » » » 28 »
» <i>Berg</i>	» 5 » » » 30 »
» <i>Pettersson</i> i Norregård	» 6 » » » 28 »
» <i>Hansson</i> i Vännäsby	» 9 » » » 28 »
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 5 » » » 28 »
» <i>Björling</i>	» 7 » » » 1 febr.,
» <i>Tengström</i>	» 5 » » » 29 jan.,
» <i>Hagberg</i> i Malmö	» 6 » » » 28 »
» <i>Liedberg</i>	» 4 » » » 30 »
» <i>Falk</i>	» 5 » » » 31 »
» <i>Jonsson</i> i Haverö	» 5 » » » 30 »
» <i>Andersson</i> i Löbbo	» 5 » » » 30 »
» <i>Andersson</i> i Södergård	» 6 » » » 30 »
» <i>Björklund</i>	» 3 » » » 28 »
» <i>Lundell</i>	» 6 » » » 28 »
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	» 3 » » » 28 »
» <i>Werner</i> i Höjen	» 5 » » » 1 febr.,
» <i>Wallerius</i>	» 8 » » » 29 jan. och
» <i>Danielsson</i>	» 6 » » » 31 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.3 e. m.

In fidem
Per Cronvall.